

Postmetafizik Düşünce Hakikat, Tanrı ve Ahlak

-Din Felsefesi Açısından Bir Değerlendirme-

Hande Nur BOZBUĞA

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No. | General Publication Number: 2016

FCR Sertifika No. | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Eskiye

Yayın No | Publication Number: 446

Kitap Adı : Postmetafizik Düşüncede Hakikat, Tanrı ve Ahlak

Alt Başlık : Din Felsefesi Açısından Bir Değerlendirme

Book Title : Truth, God and Morality in Postmetaphysical Thought

Subtitle : An Evaluation from the Perspective of the Philosophy of Religion

ISBN : 978-625-8596-60-1

DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258596601

Yazar | Author: Hande Nur Bozbuğa | orcid.org/0000-0003-3927-8088

Kurum | Institution: Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi

ROR ID: ror.org/02mtr7g38

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 184 (xiv+170)

Yayın Tarihi | Publication Date: Eylül | September 2026

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRAB - Din felsefesi | Philosophy of religion

BISAC: REL051000 - Din / Felsefe | Religion / Philosophy

THEMA: QRAB - Din felsefesi | Philosophy of religion

LC Classification: BL51 - Din felsefesi; felsefe ve din | Philosophy of religion; Philosophy and religion

DEWEY: 210 - Din felsefesi ve din teorisi | Philosophy and theory of religion

WoS Category: Felsefe | Philosophy

WoS Citation Topics Meso: 6.256 - Din | Religion

WoS Citation Topics Micro: 6.256.1835 - Teoloji | Theology

Scopus Subject Areas: 1211 - Felsefe | Philosophy

Atıf Bilgisi | Cite as: Bozbuğa, Hande Nur. *Postmetafizik Düşüncede Hakikat, Tanrı ve Ahlak: Din Felsefesi Açısından Bir Değerlendirme*. FCR Yayın Ltd.-Eskiye, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

Postmetafizik Düşünce Hakikat, Tanrı ve Ahlak

-Din Felsefesi Açısından Bir Değerlendirme-

Hande Nur BOZBUĞA

Ankara 2026

Yazar Hakkında

Hande Nur BOZBUĞA

Hande Nur Bozbuğa, 2016 yılında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde lisans eğitimini, 2018 yılında "İzmirli İsmail Hakkı'nın Felsefe-i Ülâ'sının Çeviriyazısı ve Eserdeki Kötülük Probleminin Tahlili" başlıklı tezle aynı üniversitenin Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini ve 2023 yılında "Modern Türk Düşüncesinde Din Eleştirisi: Ahmet Arslan Örneği" başlıklı çalışmasıyla doktora eğitimini tamamladı. Başlıca çalışma alanları metafizik, postmetafizik, çağdaş Türk düşüncesi ve ateizmdir. Kötülük problemi ve teodise, din eleştirisi, çağdaş din felsefesi ile İslâm düşüncesinin kavramsal imkânları üzerine makale, kitap bölümü ve çeviri çalışmaları yayımlandı. Ayrıca İzmirli İsmail Hakkı'nın *Muhtasar Felsefe-i Ülâ* adlı eserini latinize ederek bu eserdeki felsefi kavram ve ekolleri tahlil ettiği çalışmasını yayımladı. Çalışmaları arasında James Sterba ve William L. Rowe gibi düşünürlerin kötülük argümanlarını kelâm geleneğinin kavramlarıyla yeniden değerlendiren, ateizmin çağdaş durumunu soruşturan ve Türk din felsefesinin tarihini ele alan incelemeler bulunmaktadır. Hâlihazırda Bandırma Onyedİ Eylöl Üniversitesi'nde doktor öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

About the Author

Hande Nur BOZBUĞA

Hande Nur Bozbuğa completed her undergraduate studies at the Faculty of Theology at Istanbul University in 2016, her master's degree in the Department of Philosophy and Religious Studies at the same university in 2018 with a thesis entitled *A Critical Analysis of the Problem of Evil in İzmirli İsmail Hakkı's Felsefe-i Ūlâ and a Transcription of the Work*, and her doctoral studies in 2023 with a dissertation entitled *Critique of Religion in Modern Turkish Thought: The Case of Ahmet Arslan*. Her principal areas of research include metaphysics, postmetaphysics, contemporary Turkish thought, and atheism. She has published articles, book chapters, and translations on the problem of evil and theodicy, critiques of religion, contemporary philosophy of religion, and the conceptual resources of Islamic thought. She has also prepared for publication a Latin-script edition of İzmirli İsmail Hakkı's *Muhtasar Felsefe-i Ūlâ*, accompanied by an analysis of the philosophical concepts and schools discussed in the work. Her publications include studies that reassess the arguments from evil advanced by thinkers such as James Sterba and William L. Rowe through concepts drawn from the kalām tradition, examine the contemporary status of atheism, and investigate the history of Turkish philosophy of religion. She currently serves as an Assistant Professor at Bandırma Onyedi Eylül University.

Kitap Hakkında

Postmetafizik Düşüncede Hakikat, Tanrı ve Ahlak -Din Felsefesi Açısından Bir Değerlendirme-

Bu çalışma, metafizik düşüncenin aşkın, değişmez ve temellendirici iddialarının sorgulandığı postmetafizik bağlamda Tanrı, hakikat ve ahlak meselelerinin nasıl yeniden ele alındığını incelemektedir. Çalışmanın temel amacı, Gianni Vattimo'nun "zayıf düşünce" ve John D. Caputo'nun "zayıf teoloji" yaklaşımlarını karşılaştırmalı ve eleştirel bir perspektiften değerlendirerek postmetafizik din felsefesinin imkân ve sınırlarını ortaya koymaktır. Bu çerçevede metafizik Tanrı anlayışının dönüşümü, hakikatin yorumsal niteliği, ahlaki sorumluluk ve kötülük problemi ele alınmaktadır. Vattimo'da metafizik varlık anlayışının zayıflaması ve Hristiyanlığın kenosis üzerinden yeniden yorumlanması, Caputo'da ise Tanrı'nın ontolojik bir varlıktan ziyade olay, çağrı ve koşulsuz sorumluluk ufkunda düşünülmesi incelenmektedir. Her iki yaklaşımın metafizik kesinlikten uzaklaşarak dinî düşünceye yeni bir imkân açtığı, ancak bu dönüşümün hakikatin statüsü, Tanrı hakkında konuşmanın imkânı ve ahlaki yükümlülüğün normatif zemini bakımından önemli sorunlar doğurduğu savunulmaktadır. Çalışma, postmetafizik düşüncenin din felsefesine katkısını kabul etmekle birlikte, onun metafizik temelin geri çekilmesiyle ortaya çıkan felsefi ve teolojik sorunlara verdiği cevapların yeterliliğini eleştirel biçimde değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Felsefesi; Postmetafizik Düşünce; Zayıf Düşünce; Zayıf Teoloji; Tanrı; Hakikat; Hermenötik; Kenosis; Sorumluluk

About the Book

Truth, God and Morality in Postmetaphysical Thought -An Evaluation from the Perspective of the Philosophy of Religion-

This study examines how questions of God, truth, and morality are reconsidered within the postmetaphysical context, in which the transcendent, immutable, and foundational claims of metaphysical thought are called into question. Its primary aim is to reveal the possibilities and limits of postmetaphysical philosophy of religion by evaluating Gianni Vattimo's "weak thought" and John D. Caputo's "weak theology" from a comparative and critical perspective. Within this framework, the transformation of the metaphysical conception of God, the interpretive nature of truth, moral responsibility, and the problem of evil are examined. Vattimo's weakening of the metaphysical conception of being and his reinterpretation of Christianity through kenosis are considered alongside Caputo's understanding of God not primarily as an ontological being, but within the horizon of the event, the call, and unconditional responsibility. The study argues that although both approaches open up new possibilities for religious thought by moving away from metaphysical certainty, this transformation also gives rise to significant problems concerning the status of truth, the possibility of speaking about God, and the normative ground of moral obligation. While acknowledging the contribution of postmetaphysical thought to the philosophy of religion, the study critically evaluates the adequacy of its responses to the philosophical and theological problems arising from the withdrawal of the metaphysical foundation.

Keywords: Philosophy of Religion; Postmetaphysical Thought; Weak Thought; Weak Theology; God; Truth; Hermeneutics; Kenosis; Responsibility

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	xi
GİRİŞ	1
 BİRİNCİ BÖLÜM	
METAFİZİK HAKİKAT VE DİNÎ HAKİKAT:	
POSTMETAFİZİK ELEŞTİRİNİN ZEMİNİ	11
1.1. Metafizik Hakikat ve Dinî Hakikat: Kavramsal ve Epistemolojik Ayrım	15
1.2. Klasik ve Modern Metafizikte Hakikatin Kurulumu	22
1.3. Postmetafizik Düşünce ve Din Felsefesi: Yeni Bir Zeminin İmkân ve Sınırları	30
 İKİNCİ BÖLÜM	
VATTIMO ve CAPUTO’NUN POSTMETAFİZİK DÜŞÜNCESİNDE HAKİKAT, TANRI ve AHLAK	37
2.1. Vattimo’da Zayıf Düşünce	39
2.1.1. Hakikatin Hermenötik Dönüşümü: Nihilizm, Verwindung ve Retorik	40
2.1.2. Tanrı’nın Zayıflaması: Kenosis ve Sekülerleşme	49
2.1.3. Ahlakın Yeniden Kuruluşu: Caritas, Acı ve Özgürleşme	56
2.2. Caputo’da Zayıf Teoloji	67
2.2.1. Hakikatin Dekonstrüksiyonu: Ontolojiden Yoruma	69
2.2.2. Onto-teolojinin Aşılması: Kudretli “Varlık”tan İmkânsızın “Çağrı”sına Tanrı	78
2.2.3. Sevgi, Adalet ve Acı: Caputo’nun Ahlak Anlayışı	88
2.3. Vattimo ve Caputo: Yakınlıklar ve Yol Ayrımları	96

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZAYIF DÜŞÜNCE ve ZAYIF TEOLOJİNİN

DİN FELSEFESİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ 101

3.1. Onto-teolojinin Ötesinde Tanrı'yı Düşünmek 101

3.2. Onto-teoloji Sonrasında Hakikati Yeniden Düşünmek 114

3.3. Metafizik Sonrası Düşünce de Kötülük:

Acının Pratik Çağrısı 127

3.4. Postmetafizik Ahlakta Normatif Zemin Sorunu 137

SONUÇ 143

KAYNAKÇA 151

DİZİN 167

ÖN SÖZ

Din felsefesi, yalnızca dinî inançları felsefî çözümlemeye konu edinen bir disiplin değildir. Aynı zamanda kendi sınırlarını, yöntemini ve araştırma nesnesini tartışan dinamik bir düşünme alanıdır. Bu nedenle din felsefesinin ne olduğu, hangi sorulara cevap aradığı, kullandığı söylemin niteliği ve kendine özgü bir metodolojisinin bulunup bulunmadığı kadar, günümüzde hangi problemlerin din felsefesinin meseleleri arasında yer alması gerektiği de temel tartışma konularındandır. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren metafizik, hakikat ve modern özne anlayışında meydana gelen yeni paradigmlar, din felsefesinin klasik problem alanlarını yeniden düşünmeyi zorunlu hâle getirmiştir.

Bu çalışma, din felsefesinin temel konu ve problemlerini, metafiziğe yöneltlen eleştirilerin açtığı yeni düşünme imkânları çerçevesinde yeniden değerlendirmektedir. Söz konusu yeni düşünsel çerçeveyi ifade etmek üzere “postmetafizik” kavramı tercih edilmiştir. Bu kavram, belirli bir felsefî ekolü tanımlamaktan ziyade, metafiziğin eleştirisi ve aşılması sonrasında ortaya çıkan düşünme imkânlarını ve bunların din felsefesi açısından sonuçlarını ifade etmektedir. Bu bakımdan postmetafizik, çalışmanın hem inceleme alanını hem de temel araştırma problemini karşılayan bir kavramdır.

Çalışma, postmetafizik düşüncenin tamamını tahlil etme iddiası taşımamakta, din felsefesinin temel meselelerini metafizik sonrası bir zeminde yeniden yorumlayan “zayıf” anlayışlara odaklanmaktadır. Gianni Vattimo’nun

(öl. 2023) “zayıf düşünce” ve John D. Caputo’nun “zayıf teoloji” yaklaşımları, postmetafizik düşüncenin din felsefesindeki yansımalarını incelemek için önemli referans noktaları sunar. Her iki düşünür, öğretilerinde bazı farklılıklar olmasına rağmen, hakikat, Tanrı ve din dili gibi din felsefesinin temel kavramlarını metafiziksel temellendirmeden bağımsız bir biçimde, yoruma dayalı bir bakış açısıyla ele alır. Burada postmetafizik düşünce, zayıf düşünce geleneğinin din felsefesine sunduğu imkânlar ve yönelttiği eleştiriler üzerinden incelenmektedir.

Din felsefesinin konu ve kavramlarını postmetafizik açıdan analiz etmenin bazı gerekçeleri bulunmaktadır. İlk kavramsaldır. Postmetafizik düşüncenin metafizik eleştirisi etrafında geliştirdiği yeni kavramsal açılımların, din felsefesi açısından sunduğu imkân ve sınırların Türkçe literatürde sistematik biçimde değerlendirilmemiş olması, bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bununla birlikte postmetafizik düşünceyi din felsefesi bağlamında düşünmenin yalnızca kavramsal bir zenginlik sağlamadığı, aynı zamanda önemli bir felsefi riski de beraberinde getirdiği görülmektedir. Postmetafizik düşünce geleneğinin metafiziksel Tanrı tasavvuruna yönelik eleştirileri, yalnızca metafiziksel Tanrı anlayışını değil, dinlerin aşkın Tanrı tasavvurunu da etkileyerek dinî Tanrı anlayışının özgünlüğü açısından önemli sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bu durumun görünür kılınması ve postmetafizik eleştirilerin sınırlarının belirlenmesi, din felsefesinin dinî Tanrı anlayışını felsefi olarak ele alma imkânını koruyabilmesi açısından önem taşımaktadır.

İkinci amaç tematiktir. “Zayıf” anlayışı, metafiziği eleştirmeyi hedeflemekte, bu nedenle Tanrı’nın mutlak kud-

retini ve ontolojisini tenkit ederek aşkın, otoriter ve hegemonik metafizik Tanrı tasavvurunu eleştiriye açmaktadır. Ancak “zayıf” anlayışı, Tanrı ve ahlak eksenlerinde daha yakından incelendiğinde, zayıflığın yalnızca Tanrı’nın ontolojik statüsüne ilişkin olmadığı, aynı zamanda insanın Tanrı’yla kurduğu ilişkinin niteliğinde ortaya çıktığı görülür. Bu durumun din felsefesi bakımından yol açtığı epistemolojik, ontolojik ve ahlaki sonuçlar çalışmanın merkezî meselesini oluşturmakta ve ilerleyen bölümlerde sistematik biçimde incelenmektedir.

Bu çalışma, postmetafizik eleştiriye ne mutlak bir felsefi konum olarak benimsemekte ne de onu dinî düşüncenin imkânlarını ortadan kaldıran bir yaklaşım olarak ele almaktadır. Amaç, postmetafizik düşüncenin hakikat, Tanrı ve ahlak anlayışını Vattimo ve Caputo’nun öğretisi üzerinden anlamaya çalışmaktır. Çalışmanın hazırlık sürecinde metni okuyarak önemli önerileriyle katkı sunan Dr. Öğr. Üyesi Bilal Bekalp’e ve çeşitli vesilelerle destekte bulunan hocalarıma şükranlarımı sunarım. Ailem ise sabrı ve desteğiyle en büyük şükran sebebidir.

Bandırma/2026